

УДК 334.502/504

Рогач С. М.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємства
імені професора І. Н. Романенка*

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Rogach Svitlana

*Doctor in Economics, Professor, Head of Enterprise Economics
Department named after prof. I. N. Romanenko
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність та важливість дослідження проблем, пов'язаних із розробленням цілісного, ефективного механізму регулювання сфери природокористування та активізації природоохоронної діяльності. На основі аналізу зарубіжного досвіду регулювання сфери природокористування визначено етапи, проблеми, сучасні методи та інструменти регулювання природокористування та захисту довкілля. Сформовано систему економічних регуляторів стимулювання природоохоронної діяльності з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Серед найбільш поширених визначено інструменти податкового та кредитного характеру. Зроблено висновок, що врахування світового досвіду регулювання сфери природокористування сприятиме формуванню збалансованого інституціонального простору міжнародної взаємодії з метою вирішення глобальних та регіональних екологічних проблем.

Ключові слова: природокористування, екологічне регулювання, зарубіжний досвід, інструменти регулювання, охорона навколишнього середовища.

Вступ та постановка проблеми. Екологічні проблеми для світової спільноти набули глобального характеру. Відповідно, особливо гостро відчувається необхідність в ефективному міжнародному співробітництві. Воно необхідне для оптимального регулювання всіх складників сфери природокористування. Міжнародна співпраця є важливим фактором установами глобальної економіко-екологічної спільноти держав та народів. У цьому сенсі особливої актуальності набувають дослідження, пов'язані із розробленням цілісного, ефективного механізму регулювання сфери природокористування та активізації природоохоронної діяльності. Такі дослідження важливо здійснювати з урахуванням досвіду різних країн у вирішенні екологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем формування еколого-орієнтованого механізму регулювання сфери природокористування простежується у наукових працях провідних вітчизняних та зарубіжних учених: Н. Андрусевича, О. Веклич, З. Герасимчук, В. Голяна, Б. Данилишина, В. Данилова-Данильяна, М. Коржа, Л. Мельника, О. Мордвінова, Р. Пустовійта, І. Синякевича, Ю. Туниці, О. Шкуратова, М. Хвесика, С. Христенка та інших.

Специфіку та особливості зарубіжного досвіду регулювання сфери природокористування досліджували Л. Абалкін, І. Андрощук, І. Бистряков, Л. Гужеля, А. Жирицький, Н. Зіновчук, І. Кукліна, Є. Лісіцина Б. Міль-

нер, Р. Новіков, Р. Перелет, Ю. Розенбаум, Т. Туниця та низка інших науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нині екологічна ситуація, що склалася в Україні, набула загрозливого характеру. Наша країна перебуває у пошуках сучасної моделі регулювання сфери природокористування. Така модель має включати дієздатні інститути та інструменти, спроможні забезпечити еколого-орієнтований, збалансований розвиток країни. Доцільність подальших досліджень зарубіжного досвіду зумовлюється тим, що різні комбінації вітчизняних інститутів, які регулюють сферу природокористування, так і не дали очікуваного ефекту.

Мета роботи – визначення на основі аналізу зарубіжного досвіду регулювання сфери природокористування пріоритетних економічних інструментів, методів та стимулів природоохоронної діяльності з метою їх імплементації у вітчизняну практику.

Виклад основного матеріалу дослідження. У багатьох країнах світу сфера економіки та захисту природи часто розглядається як окремі і навіть суперечливі види діяльності. Таке становище зумовлює потребу в новому інтегрованому підході, за допомогою якого можна забезпечити, як економічне зростання, так і охорону довкілля.

Більшість розвинених країн на тепер уже досягли позитивних результатів у галузі раціоналізації природокористування, які заслуговують на увагу. Слід зауважити, що методи вирішення екологічних проблем у різних країнах, маючи спільний зміст, характеризуються певними особливостями. Останні відображають, з одного боку, специфіку механізму регулювання економіки, властиву певному етапові соціально-економічного розвитку, а з іншого – характерні ознаки механізму господарювання, що мають місце в кожній конкретній країні. В кожній окремій країні система регулювання сфери природокористування має певну специфіку. Вона формується виходячи з обсягу природно-ресурсного потенціалу, ступеня його освоєності, ефективності використання окремих складових та рівня господарського навантаження.

Світовий науковий пошук у галузі раціоналізації ресурсовикористання та охорони навколишнього середовища особливо активізувався у зв'язку із загостренням сировинних, енергетичних та екологічних проблем. Ці проблеми супроводжувалися серією структурних криз виробництва і вимагали нагального вирішення. Узагальнюючи зарубіжний процес формування механізму регулювання сфери природокористування, можна виділити такі етапи:

– I етап (1970-ті – початок 1980-х років) – «екологічного десятиріччя». Цей етап базувався на адміністративно-законодавчих заходах, вдосконаленні екологічних стандартів та нормативів і суворому контролю за їх дотриманням. У результаті сформувалася система загальнонаціональних законів у сфері природокористування, ув'язаних із місцевими і регіональними правовими актами, що привело до стабілізації екологічної ситуації в низці країн;

– II етап (початок 1980-х років до сьогодні) – «інноваційного зрушення». Характерним для цього етапу є посилення ролі ринкових механізмів та послаблення адміністративного впливу. Відбулося зміщення акценту з обґрунтування доцільності проведення природоохоронних заходів на їх інноваційний характер, спрямований на впровадження ресурсощадних та ресурсовідновлюваних технологій.

Серед основних проблем, які були характерними для формування економічного механізму регулювання сфери природокористування в зарубіжних країнах, науковці

виділяють недостатню ефективність застосовуваних заходів та їх високу вартість. Значні витрати на охорону навколишнього середовища стали однією з причин інфляційного підвищення цін і, відповідно, стримування розвитку економіки, зниження конкурентоспроможності товарів на зовнішньому ринку [1, с. 89].

Сучасні інформаційні реалії засвідчують, що успіх розв'язання суперечності між потребами у природних ресурсах і можливістю їх задоволення залежить не тільки від рівня розвитку виробництва, зрілості ринкових відносин, а й від структуризації та ефективності державних та суспільних інститутів.

Нині у розвинутих країнах державні інститути сконцентровують увагу на таких напрямках природоохоронного характеру, як:

– безпосереднє здійснення великомасштабних природоохоронних заходів, що передбачають організацію і фінансування НДДКР, надання грантової допомоги для виконання наукових тем, реалізацію загальнонаціональних проєктів природоохоронного призначення, підготовку спеціалістів, формування екологічної інфраструктури;

– забезпечення нормативно-правового регулювання, що передбачає розроблення чіткої системи природоохоронного законодавства і контроль за його виконанням, екологічну експертизу проєктів, екологічне інспектування і ліцензування господарської діяльності, екологічну стандартизацію, установлення екологічних норм, квот тощо;

– економічне стимулювання природоохоронної діяльності приватного сектору за допомогою субсидій, податкових пільг, позик, кредитів за низькими відсотками, встановлення режиму прискореної амортизації природоохоронного устаткування, купівлі-продажу прав на забруднення, надання допомоги в отриманні патентів та ліцензій;

– проведення семінарів, наукових форумів для дослідників з управління знаннями в сфері охорони довкілля, проведення конкурсів серед інноваторів.

Зазначені напрями засвідчують, що у економічно розвинених країнах сформувався своєрідний, досить збалансований симбіоз із адміністративних та ринкових регуляторів. Однак вони ще не є ідеальними і потребують подальшого вдосконалення. Аналіз різних форм та елементів системи сучасних міжнародних економічних відносин засвідчує, що вони мають екологічне підґрунтя. Застосовувані у практиці міжнародної торгівлі обмеження найчастіше зумовлені екологічними міркуваннями. Як зазначають фахівці, заборона експорту та імпорту екологічно-шкідливих товарів, введення жорстких екологічних стандартів на техніку і технології, екологічні обмеження для міжнародного руху капіталів – це широко використовувані нині регулятори впливу на екологічну ситуацію у світі [2, с. 56–57].

Аналіз економічних методів регулювання природоохоронної діяльності, у країнах із класично розвинутими ринковими відносинами дає підстави виділити дві великі законодавчо закріплені групи (рис. 1).

Групу екологічних регуляторів примусового характеру вважають доповненням до адміністративно-законодавчого підходу. Вони є чітко визначеними в кожній країні та обов'язковими для дотримання.

Більш дієвим інструментарієм у царині екологізації сфери природокористування, на думку фахівців, вважається саме друга група регуляторів. Вона економічно більш приваблива для природокористувачів і дає змогу здійснювати перехід до принципово нової технологічної політики. Суть цієї політики полягає у переході від контролю за забрудненням навколишнього середовища

до запобігання [3, с. 15–17]. Саме друга група регуляторів стимулює екологічну поведінку підприємців, сприяє впровадженню превентивних техніко-технологічних і організаційних заходів щодо захисту природного середовища, переходу виробничої діяльності на безвідходну і ресурсозберігаючу основу.

Зарубіжний досвід засвідчує, що механізм регулювання сфери природокористування здебільшого являє собою комплекс заходів податкового та кредитного характеру. Серед них найбільшого поширення набули ті, що пов'язані з наданням прямої чи опосередкованої допомоги приватному капіталу з боку держави. Формами здійснення такої допомоги в економіку країн Західної Європи і Північної Америки є: безпосередні цільові субсидії (централізовані чи місцеві); прямі позики для реалізації природоохоронних проектів та програм.

Зокрема, серед усіх зарубіжних економічних форм регулювання природокористування (загалом їх нараховують понад 150) саме форма субсидій становить приблизно 30%. Фінансова підтримка держави забезпечує виконання пріоритетних напрямів національних екологічних програм, покриває значну частину витрат на природоохоронні заходи приватно-підприємницького сектору, сприяє збільшенню його прибутків і зміцненню конкурентних позицій на ринку.

У Нідерландах понад 80% усіх інвестицій, спрямованих на запобігання забрудненню і очищення водного басейну, виділяється державою. У США за останні роки субсидії держави на природоохоронні заходи перевищували 63% загальнонаціональних природоохоронних витрат, у Німеччині і Франції – близько 70, у Японії –

понад 80%. Традиційно у країнах Північної Європи (Фінляндія, Швеція, Норвегія, Данія) перевага надається саме методам безпосередньої фінансової державної підтримки екологічних заходів (інвестування будівництва та експлуатації очисних споруд, розроблення екологічно чистих технологій, раціональне використання та відтворення природних ресурсів у сільському господарстві, виділення коштів на утримання екологічних організацій) [4].

Потужним фактором, який значно обмежив розвиток ерозійних процесів у США, став закон «Про продовольчу безпеку» (1985 р.). Цей закон передбачив оренду державою у фермерів земель, найбільш уражених ерозією. Фермери одержують грошову компенсацію за вивід земель з обігу. Також державне технічне сприяння і матеріальну допомогу в розмірі 50% видатків у разі залуження цих земель або створення на них лісових насаджень. Практику США в галузі екологічного регулювання називають «примусовою моделлю». На противагу «переговорній моделі» вона покладається на такі механізми, як штрафи, покарання, накази щодо обмеження або припинення певної діяльності [5, с. 143].

Слід зазначити, що у розвинених країнах екологічні субсидії, спрямовані на покриття частини видатків щодо розроблення нових технологій, позики на устаткування природоохоронного призначення мають здебільшого інвестиційну форму. Зокрема, характерною така політика є для Австрії. В цій країні є інвестиційна премія за капітальні вкладення, спрямовані на охорону природи. Також поширена практика державного фінансування заходів щодо зменшення забруднення та розроблення екологічно чистих технологій у Нідерландах. Застосовується додат-

Рис. 1. Система економічних регуляторів стимулювання природоохоронної діяльності з урахуванням досвіду зарубіжних країн

кова знижка в розмірі 10–15%, порівняно із звичайною податковою, на інвестиційні витрати, що спрямовуються на зниження забруднення навколишнього середовища.

Податкові пільги є досить поширеною в зарубіжній практиці формою субсидій. Зниження податків на екологічно чистіші автомобілі, електромобілі застосовується в Норвегії, Швеції, Німеччині, Австрії і Нідерландах. В Іспанії поряд з податковими пільгами надаються й особливі субсидії в розмірі до 30% від інвестиційних витрат на дослідницьку діяльність, що спрямована на моніторинг викидів у навколишнє середовище [6].

Нині формуванню сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату у сфері регулювання природокористування уряди розвинених країн приділяють особливу увагу. Зокрема, використовуючи інноваційний податковий кредит, зменшені на певний відсоток уже нараховані за законом суми податку на прибуток корпорацій, вони активно допомагають розвитку і впровадженню екологічних технологій. Передусім від податкового кредиту одержують вигоду найбільші компанії з високим і зростаючим обсягом витрат на НДДКР. Залежно від типу екологічних фондів, ставки податкового кредиту перебувають у межах від 3–5% (Корея, Тайвань, Нідерланди) до 10–15% (Японія, Нідерланди).

Екологічні інвестиції, згідно з даними Агентства з охорони навколишнього середовища США, у 54% компаній окупилися протягом одного року, у 21 – через два, і лише у 7% компаній окупність природоохоронних капіталовкладень становила понад чотири роки. Австрійські промисловці високу прибутковість природоохоронних інвестицій оцінюють як важливий ресурс економічного зростання [5, с. 145].

Останнім часом у розвинених країнах активно формується і ринок екологічних послуг. Компаніям і фірмам дозволяється купувати, продавати чи перерозподіляти права на забруднення. Є така ринкова форма, як первісний дозвіл (ліцензія) на рівень забруднення. Фірма, яка його отримала, має дотримуватися встановленого стандарту шляхом вкладення інвестицій в очисні технології. Якщо фінансово вона не спроможна цього зробити, то має право придбати дозвіл у того підприємства, яке досягло нижчого рівня викидів, ніж передбачалося на час видачі ліцензії. Органи управління відстежують еквівалентність таких угод і контролюють, щоб загальний вплив на природу не зростав [4].

Експерти виділяють ще такий важливий елемент механізму регулювання природокористування, як квоти. Система квот найбільше поширена в США, Німеччині, Канаді. У світовій практиці цей елемент регулювання обсягів викидів шкідливих речовин на певній території одержав назву методу «ковпака». За його застосування підприємства шляхом спільних зусиль мають змогу змен-

шити обсяг шкідливих викидів у повітря замість суворого дотримання екологічних норм усіма джерелами викидів на певній території.

Одним із важливих напрямів міжнародного природоохоронного співробітництва є застосування механізмів Кіотського протоколу. На думку фахівців, гнучкі механізми цього протоколу, а саме торгівля квотами на викиди парникових газів, проекти зі скорочення таких викидів, можуть стати джерелами інвестицій в економіку держав. У цьому напрямі 18 жовтня 2006 року прийнято Закон України «Про ратифікацію поправок до Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озонний шар» [7]. Таким чином, Україна продемонструвала високий державницький рівень щодо вирішення загальносвітової проблеми забруднення озонового шару, приєднавшись до умов протоколу.

Також джерелами фінансових коштів, які спрямовуються на природоохоронні цілі, можуть бути окремі податки, збори, штрафи за недотримання норм викидів забруднюючих речовин. У більшості країн їх обчислюють залежно від рівня фактичного забруднення. Такий досвід накопичено в Нідерландах, частково – Німеччині, Франції та Польщі. Грошові кошти акумулюються у спеціальних фондах екологічного призначення. Вони мають чітке цільове призначення і використовуються виключно на фінансування природоохоронних досліджень та розробок, відшкодування завданих збитків, підготовку і реалізацію екологічних програм [8].

Аналіз свідчить, що промислово розвинені країни мають досить гнучку договірну систему економічних взаємовідносин організацій із природокористувачами. Ця система постійно розвивається і вдосконалюється. Вона характеризується щорічним переглядом цін, пов'язаних з конкретними змінами господарської, екологічної та економічної ситуації.

Вважається, що найбільш стимулюючий вплив у сфері раціоналізації природокористування має удосконалена податкова система. Разом із тим міжнародний досвід здійснення екологічного оподаткування доводить, що воно має обмежене застосування в економічно розвинених країнах. З метою стимулювання природоохоронної діяльності, зниження рівня забруднення перевага надається саме ринковим регуляторам. Тому у різних країнах ефект від застосування екологічних податків неоднаковий (табл. 1).

Напрями природоохоронної політики та набутий у світовій практиці досвід доводять необхідність реформування вітчизняної податкової системи. Оскільки нині, на природоохоронні заходи витрачається від 1/3 до 2/3 вартості основного капіталу, то ефективним буде надання податкових пільг підприємствам, що реалізують відповідні природоохоронні програми [4]. Чітка і виважена податкова політика у природоохоронній сфері дасть змогу

Таблиця 1

Ефект від застосування окремих природоохоронних податків у зарубіжних країнах

Країна	Тип податків та платежів	Ефект
Данія	Плата за відходи	Збільшення повторного використання будівельних відходів
Нідерланди	Плата за відходи	Рівень побутових відходів знизився на 10–20%
Німеччина	Податок на токсичні відходи	Рівень зберігання відходів знизився до 20–45%
Франція	Платежі за забруднення	Проявляється помірний ефект через те, що податки нижчі, ніж витрати на зменшення забруднення
Швеція	Податок на вуглець	Зменшення забруднення на 6%, податок вищий за витрати на зменшення забруднення
Швеція, Норвегія	Податок на сірчистий ангідрид	У Швеції ефект нечіткий, у Норвегії – зменшення забруднень довіклля на 3–4%

Джерело: сформовано автором за [4]

подолати негативні процеси як у соціально-економічній, так і екологічній сферах, у перспективі – досягти сталого розвитку регіональних еколого-економічних систем та екологічної безпеки загалом.

Також у зарубіжній практиці поширеним і ефективним механізмом залучення коштів у природоохоронну діяльність є страхування екологічних ризиків. З урахуванням того, що кількість техногенних аварій та екологічних катастроф збільшується, зростає актуальність застосування такого механізму. Збитки від однієї екологічно застрахованої події подекуди перевищують мільярд доларів.

Аналіз зарубіжного досвіду засвідчив необхідність створення гнучкого механізму, який має включати комплекс взаємопов'язаних елементів, спрямованих на збереження і поліпшення якості навколишнього середовища. Це можливо реалізувати насамперед шляхом розроблення нових та вдосконалення наявних економічних інструментів регулювання природокористування та природоохоронної діяльності. Інтеграція України у світове економічне співтовариство пов'язана з необхідністю адаптації до нових принципів регулювання природоохоронної діяльності та формування відповідної нормативно-правової системи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для зарубіжних країн характерне поєднання різноманітних методів екологічного регулювання. Це дозволяє держа-

вам проводити комплексну еколого-економічну політику, яка охоплює всі рівні та сфери природокористування. Найбільш ефективним інструментом екологічної політики та гарантій безпеки життєдіяльності людей є поєднання ринкових механізмів захисту здоров'я громадян і навколишнього середовища із державним регулюванням. У більшості країн світу основні екологічні проблеми, що виникли в національних масштабах, належать до компетенції державної влади, що зумовлює необхідність участі її в міжнародному співробітництві з цієї проблематики, особливо якщо це стосується інтересів багатьох країн.

Для України зарубіжний досвід регулювання сфери природокористування є цінним. Країні сьогодні доводиться визначати реальні напрями стабілізації як економічного розвитку, так і екологічного стану. Наша держава, враховуючи досить критичну екологічну ситуацію, недостатність фінансових ресурсів, обмежена в часі на власний пошук ефективних регуляторів природокористування. З метою узгодження як глобальних, так і регіональних пріоритетів охорони навколишнього середовища, гарантування екологічної безпеки, врахування світового досвіду регулювання сфери природокористування набуває особливої ваги. Саме цей досвід сприятиме формуванню збалансованого інституціонального простору взаємодії міжнародних природоохоронних організацій та урядів.

Список використаних джерел:

1. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів / М.А. Хвесик, В.А.Голян : монографія. Київ : Кондор, 2007. 480 с.
2. Герасимчук З.В., Вахович І.М., Голян В.А., Олексюк А.О. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності / З.В. Герасимчук та ін. : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2006. 228 с.
3. Андросчук І.В. Аналіз міжнародного досвіду застосування економічних важелів для здійснення екологічної політики в Україні / І.В. Андросчук // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія : Науковий збірник / відп. ред. В.К. Хільчевський. Луцьк : РВВ Луцького ДТУ, 2012. Том 4. С. 13–17.
4. Мартиненко В.О. Досвід країн ЄС щодо сучасних механізмів управління охороною навколишнього середовища в Україні. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/896/pdf> (дата звернення: 05.07.2018).
5. Хвесик Ю.М. Досвід реалізації організаційно-економічного механізму управління природокористуванням в США. Київ : Регіональна економіка, 2001. № 1. С. 140–146.
6. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. Київ : Фондація «Відкрите суспільство», 2017. 108 с.
7. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 08.07.2018).
8. Боковикова Ю.В., Панова О.В. Зарубіжний досвід державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2018-1/doc/6/01.pdf> (дата звернення: 08.07.2018).

References:

1. Khvesyk M.A., Gholjan V.A. Instytucionalna modelj pryrodokorystuvannja v umovakh globalnykh vyklykiv / M.A. Khvesyk, V.A. Gholjan : monografija. Kyjiv : Kondor, 2007. 480 s.
2. Gherasymchuk Z.V., Vakhovych I.M., Gholjan V.A., Oleksjuk A.O. Transformacija instytucionalnogho mekhanizmu pryrodokorystuvannja v umovakh globalizaciji: ekolohichni imperatyvy ta systemni superechnosti / Z.V. Gherasymchuk ta in. : monografija. Lucjk : Nadstyr'ja, 2006. 228 s.
3. Androshhuk I.V. Analiz mizhnarodnogho dosvidu zastosuvannja ekonomichnykh vazheliv dlja zdijnsnennja ekolohichnoji polityky v Ukrajinі / I.V. Androshhuk // Ghidrologhija, ghidrokhimija i ghidroekolohija : Naukovyj zbirnyk / vidp. red. V.K. Khilchevsjkyj. Lucjk : RVV Lucjkogho DTU, 2012. Tom 4. S. 13–17.
4. Martynenko V.O. Dosvid krajini JeS shhodo suchasnykh mekhanizmiv upravlinnja okhoronoju navkolyshnjogho seredovyshha v Ukrajinі. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/896/pdf> (data zvernennja 05.07.2018).
5. Khvesyk Ju.M. Dosvid realizaciji orghanizacijno-ekonomichnogho mekhanizmu upravlinnja pryrodokorystuvannjam v SSHA. Kyjiv : Reghionalna ekonomika, 2001. # 1. S. 140–146.
6. Kanonishena-Kovalenko K. Ekolohichnyj podatok vid A do Ja. Kyjiv : Fundacija «Vidkryte suspiljstvo», 2017. 108 s.
7. Oficijnyj portal Verkhovnoji Rady Ukrajinu. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws> (data zvernennja 08.07.2018).
8. Bokovykova Ju.V., Panova O.V. Zarubizhnyj dosvid derzhavnogho rehuljuvannja u sferi okhorony navkolyshnjogho pryrodnogho seredovyshha. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2018-1/doc/6/01.pdf> (data zvernennja 08.07.2018).

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РЕГУЛИРОВАНИЯ СФЕРЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье обоснована актуальность и важность исследования проблем, связанных с разработкой целостного, эффективного механизма регулирования сферы природопользования и активизации природоохранной деятельности. На основании анализа зарубежного опыта регулирования сферы природопользования определены этапы, проблемы, современные методы и инструменты регулирования природопользования и защиты окружающей среды. Сформирована система экономических регуляторов стимулирования природоохранной деятельности с учетом опыта зарубежных стран. Среди наиболее распространенных определены инструменты налогового и кредитного характера. Сделан вывод, что учет мирового опыта регулирования сферы природопользования будет способствовать формированию сбалансированного институционального пространства международного взаимодействия с целью решения глобальных и региональных экологических проблем.

Ключевые слова: природопользование, экологическое регулирование, зарубежный опыт, инструменты регулирования, охрана окружающей среды.

FOREIGN EXPERIENCE OF REGULATION OF SPHERE OF NATURE USE

Summary. The article substantiates the relevance and importance of studying the problems associated with the development of a holistic, effective mechanism for regulating the use of natural resources and enhancing nature conservation activities. The main problems and stages that were characteristic during the formation of the economic mechanism of regulation of the sphere of nature use in foreign countries were analyzed. The analysis of modern areas of regulation and management of natural resources shows that in the field of nature use of developed countries a peculiar, carefully balanced symbiosis of administrative and market regulators has been formed, the search of which continues in the future. The system of economic regulators that stimulates nature protection activity is determined, taking into account the experience of foreign countries. This system includes: a group of regulators, which are clearly defined in each country and mandatory for compliance; a group of regulators with stimulation nature, which are considered to be more effective. Such regulators allow the transition to a fundamentally new technological policy - from environmental pollution control to its prevention. It was established that among all foreign economic forms of regulation of natural resources, the instruments of tax and credit were the most widely used. Among them there is the provision of direct or indirect assistance to private capital by the state. Formation of the market for environmental services, the functioning of which is now associated with the sale and redistribution of rights to pollution was established as important. It is determined that the governments of the developed countries pay special attention to the formation of a favorable innovation and investment climate in the field of natural resource management. Conclusion for foreign countries is characterized by a combination of various methods of environmental regulation, which allows states to carry out a comprehensive ecological and economic policy that covers all levels and areas of nature management. The most effective instrument of environmental policy and guarantees of human life safety is the combination of market mechanisms with state regulation of the sphere of natural resources use. Foreign experience in regulating the use of natural resources is valuable for Ukraine. Given the very critical environmental situation and the lack of financial resources, the state is limited in time to its own search for effective environmental regulators. It is concluded that taking into account the world experience in regulating the sphere of natural resources will contribute to the formation of a balanced institutional space of international interaction with the aim of solving global and regional environmental problems.

Key words: nature use, ecological regulatin, foreign experience, regulation tools, environmental protection.